

Stanisław SURDAKI

PÓLNOČNA GRANICA ZASIĘGU CHOMIKA,
CRICETUS CRICETUS (LINNAEUS, 1758) WE WSCHODNIEJ POLSCE
THE NORTHERN LIMIT OF THE RANGE
OF *CRICETUS CRICETUS* (LINNAEUS, 1758) IN EASTERN POLAND

Wiadomości o występowaniu chomika na ziemiach Polski są skąpe. Stach (1919, 1920) sumując dane dawniejszych autorów podaje, że granica występowania chomika biegnie po linii Kijów—Hrubieszów, dalej wzdłuż Bugu do Modlina, przecinając Wisłę poniżej Płocka i Wartę poniżej Wielunia. Według Jakubskiego (Mapa fauny polskiej, 1934, cyt. wg Kuntzego, 1937), granica występowania przebiega wzdłuż Bugu, przekraczając go tylko pod Drohiczynem, dalej skręca ku południowi, mniej więcej wzdłuż rzeki Bug. Od ujścia Bugu do Wisły, biegnie ku zachodowi w kierunku na Kalisz. Tę linię uważano dotychczas za północną granicę występowania chomika.

Kuntze przyjmuje granicę rozmieszczenia chomika za Jakubskim i dodaje nowe stanowisko w miejscowości Zaborowo w okolicach Mławy, które wyznaczałoby najbardziej północne stanowisko tego gatunku w Polsce. Autor ten zastrzega się jednak, że podany fakt wymagałby potwierdzenia.

Na terytorium Białorusi północne stanowiska chomika znajdują się w rejonie Homla, w południowo zachodniej części obwodu Brzeskiego (Serżanin, 1961) oraz w rejonach miejscowości Wysokie, Kamieniec, Prużany, Bereza i Kobryń (Rubin, 1959).

Od czasu badań Stacha i Kuntzego na terytorium Polski nie prowadzono obserwacji kontrolnych nad rozmieszczeniem chomika. W związku z tym postanowiłem zbadać, czy w czasie ostatniego czterdziestolecia nie zaszły jakieś zmiany w rozszedleniu tego gatunku, na terenie Polski Wschodniej.

W wyniku obserwacji przeprowadzonych w latach 1957—1959, stwierdziłem 24 stanowiska chomika, położone znacznie dalej na północ niż podawano to w dotychczasowej literaturze (Ryc. 1). Natomiast, mimo szczegółowych badań w okolicach Mławy, nie udało się potwierdzić istnienia stanowiska podawanego przez Kuntzego (1937).

Znalazłem stanowiska chomików w woj. białostockim w rejonie Bielska Podlaskiego, na północ od tej miejscowości aż do 52° 45' szerokości geograficznej północnej.

Na podstawie osobistych obserwacji oraz wywiadów z miejscową ludnością, ustaliłem że chomik trzyma się tam wśród pól, zajmując suche pagórki o glebach piaszczystych i gliniastych. Jako reguła omija gleby podmokłe.

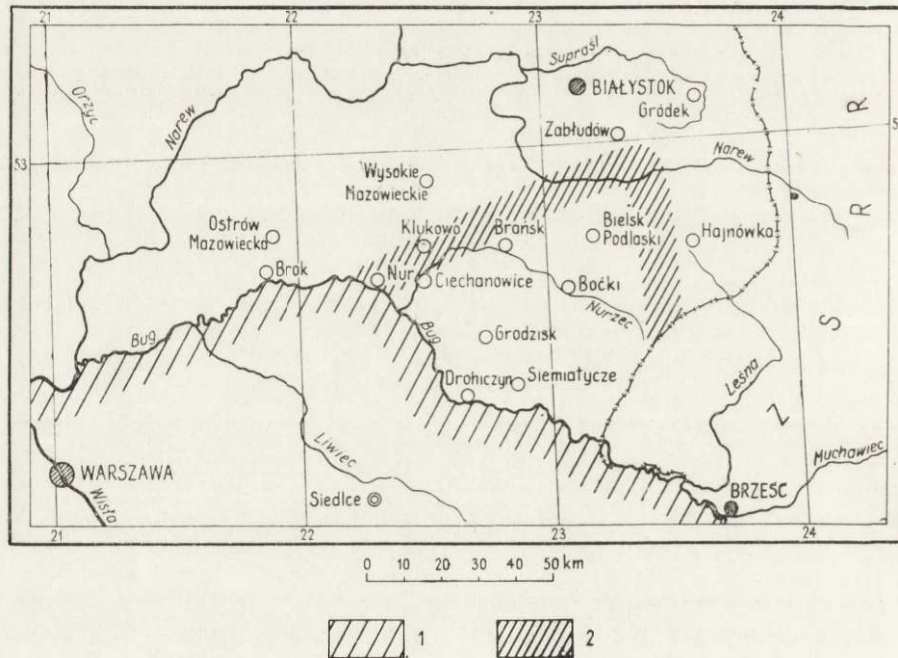
W rejonie Drohiczyzna, Wólki Zamkowej, Zajęcznik i Słoch, chomik występował jeszcze przed pierwszą wojną światową i przetrwał do obecnych czasów, mimo niszczenia go jako szkodnika roślin kłosowych, motylkowych itp. W 1957 roku na 10 ha przypadało około 1—2 kopców.

W Boćkach chomik występuje w małych ilościach. Wykorzystuje tu nieliczne pagórki rozmieszczone wśród wielkich obszarów łąkowych.

W rejonie Siemiatycz, Kamionki koło Grodziska, Winna, Pobikry, Kobusy, chomik również był znany jeszcze przed pierwszą wojną światową. Jest tu jednak, jak się wydaje, nieliczny.

W znacznie większej liczebności gatunek ten występuje w okolicach Bielska Podlaskiego. Żyje on tam od około 80 lat a ludność nazywa go „suslikiem”.

W rejonie Brańska, Ciechanowca, Nura, chomik występuje od bardzo dawna. Jest on również stosunkowo liczny. Np. we wsi Zadobne w okolicach Ciechanowca autor stwierdził w roku 1957 w uprawach pszenicy 8 kopców na obszarze 12 ha.

Ryc. 1. Zasięg chomika w Polsce Wschodniej.

1 — dawna granica zasięgu wg Stacha (1920), 2 — zasięg stanowisk stwierdzonych przez autora.

The range of distribution of the Common hamster in East Poland.
1 — old range (Stach, 1919; 1920), 2 — range of new localities.

Nasilenie występowania chomika jest największe na terenie zachodnim opracowanego arealu, to jest na linii Brańsk — Ciechanowiec — Nur.

Chomik bytujący na północ od Bugu ma zapewne łączność z koloniami z terytorium Białorusi w rejonie Wysokiego Litewskiego, Brześcia, Kobrynia, Kamieńca, Żabinki, Prużany, Berezy. Omijając tereny lesiste (Puszcza Białowiecka) i podmokłe (Polesie) chomik dochodzi na północ pod Baranowicze, t.j. do tej samej szerokości geograficznej co w Białostocczyźnie.

PIŚMIENICTWO

- Kuntze, R., 1937: Krytyczny przegląd wiadomości o szkodliwych gryzoniach. *Rocz-k Ochr. Roślin*, 4, 2: 1—19. Warszawa. [Rubin, F.] Рубин, Ф., 1959: Новые данные о распространении обыкновенного хомяка, *Cricetus, cricetus* L. в Белоруссии. *Вестн. А. Н. БССР, сер. Биол. Наук*, 2: 126-127. Минск. [Sierżanin, I. N.] Сержанин, И. Н., 1961: Млекопитающие Белорусской ССР. Изд. А. Н. БССР: Минск. Stach, J., 1919: Über die schwarze Morphie des Hamsters „*Cricetus cricetus* L. m. niger”. (Beitrag zur Frage der Fixierung von abgeänderten Formen und zur Verbreitung des Hamsters). *Bull. Inter. Acad. Pol. Sci. et Lettr., Cl. Sci. Math. et Nat. Ser. B, No. 1—4*: 1—9. Kraków. Stach, J., 1920: O czarnej odmianie chomika *Cricetus cricetus* L. m. niger. *Rozprawy Wydz. Mat.-Przyr. PAU, 19(59), B (1919)*: 43—96. Kraków.

SUMMARY

In the years 1957—1959 the author stated the appearance of the hamster, *Cricetus cricetus* (Linnaeus, 1758) in 24 localities, situated much further north than the hitherto known (Stach, 1918) limit of the range of this species (river Bug). The stand in the region of Zabłudów ($\varphi = 52^{\circ}45'$) is the most northerly.

Katedra Anatomii Porównawczej Kręgowców, Uniw. M. Curie-Skłodowskiej, Lublin, Głowackiego 2.

Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża.

Eugeniusz NOWAK

LAUF EINES WILDSCHWEINES, *SUS SCROFA* LINNAEUS, 1758
MIT ABGESCHOSSENER KLAUE

NOGA DZIKA, *SUS SCROFA* LINNAEUS, 1758 Z ODSTRZELONĄ RACICĄ

Am 5. Januar 1962 schoss ich während einer Jagd in den Wäldern der Oberförsterei Sowiniec (Woj. Poznań) einen Wildschwein-Keiler, dessen linken Vorderbein die Klaue fehlte. Das Tier war auf den nackten, beschädigten Knochen der 1. Glieder (*ph 1*) des III. und IV. Handfingers (*digiti manus*) gelaufen. Der örtliche Förster berichtete, dass im Jahre 1959 auf diesem Gebiet einem alten Keiler die Klaue angeschossen worden war. Höchstwahrscheinlich handelte es sich hierbei um das gleiche Individuum.

Die Kugel hat das 2. und 3. Glied (*ph 2 et 3*) beider Finger mit den Gelenkesambeinen (*ossa sesamoidea ph 3*) abgerissen, und das am höchsten liegende und längste Glied (*ph 1*) wurde beschädigt, so dass der Lauf nicht mit der Gelenkwalze (*trochilea phalangis*), sondern mit den beschädigten Knochen endete.

Das ungleich abgeschossene Ende des 1. rechten Fingergliedes zeigt auf einer Erhöhung Zeichen starker Abreibung — ein Beweis häufigen Auftretens auf dem kranken Bein.

Abb. 1 (Tafel LVI) zeigt die abgesägten Fragmente zweier Läufe des Wildschweines: das rechte (a) gesunde und das linke (b) mit abgeschossener Klaue. Deutlich ist eine Verdickung des kranken Beines zu beobachten, das an seiner dicksten Stelle 22,5 cm Umfang hat, im Vergleich zu 16 cm des gesunden Beines. Die beschädigten 1. Fingerglieder sind bedeutend dicker als die gleichen des gesunden Beines. Deutlich ist hier also ein „Knochenausguss“ zu erkennen, der die Stützfläche des kranken Beines bedeutend vergrößert hat.

Abb. 2 (Tafel LVI) zeigt das kranke Bein aus Richtung der herausstehenden 1. Fingerglieder. Zwischen den Fingergliedern ist Haut zu erkennen.

Das Alter wurde gemäss der Methode von Brandt (1961) nach den Keilerwaffen (Eckzähne) bestimmt. Demzufolge hatte das erlegte Individuum das Alter von 10 Jahren überschritten, nach dem Ausweiden wog es aber nur 82 kg.

SCHRIFTTUM

Brandt, E., 1961: Der Wert der Keilerwaffen als Altersweiser, Beiträge zur Jagd- u. Wildforsch., 1: 53—77, Berlin.

Anschrift des Verfassers: Warszawa, J. Bruna 12/10.